

moveantur intellectus et voluntas ad firmiter assentiendum illis ipsis veritatibus de quarum credibilitate homini evidentiā naturali constat (1).

Ad 2. Resp. aliquid posse sub diverso respectu aut naturale esse aut supernaturale: naturale prout cognitum, supernaturale prout creditum. Naturalis igitur erit actus si iudicium intellectus quod voluntatem precedit potest elici ac reipsa elicitur vi naturalis ratiocinationis, aut cognitionis signorum, quæ efficiunt illa objecta evidenter credibilia; supernaturalis autem erit, si illustratione et inspiratione Spiritus s. superveniente perfundatur intellectus, permoveaturque voluntas ad actum fidei elicendum circa illud ipsum objectum quod erat naturaliter cognitum, ut quis credere possit sicut oportet iuxta catholicam doctrinam (Cf. Suarez. disp. 6. sect. 8. n. 18). Uti enim animadvertit Suarez, supernaturalis illa superveniens illustratio intellectus quæ precedit voluntatem credendi, non est necessaria ad iudicium credibilitatis efformandum, sed solum prærequiritur propter supernaturalem actum (Ibid., n. 12. 15. 14). Hac ratione omnia rite componuntur quæ videntur sibi invicem adversari; siquidem ex una parte iudicium quod fit ab intellectu ob motiva naturaliter cognita; naturale quoad suam substantiam est; ex altera parte ob superveniens gratiæ subsidium fit supernaturale ratione modi, quo elevatur, et movet supernaturaliter voluntatem, ut imperet assensum supernaturalem intellectui circa fidei objecta. Hæc planiora adhuc fient ex insequente propositione.

PROPOSITIO IV. — Potest de uno eodemque objecto haberi simul scientia ac fides.

Eosdem perstringit propositio adversarios quos superiore propositione adorti sumus, qui verentur ne fides penitus pereat aut saltem debilitetur per scientiam, verenturque propterea ne si ulla detur demonstratio circa aliquid eorum quæ fides docet, hæc e medio tollatur aut detrimentum capiat. Perperam autem eos ita sentire sic luculenter ostendimus.

Ex dictis in prima ac secunda propositione distincta prorsus ab invicem sunt fidei ac scientiæ principia; scientia enim innititur principiis naturaliter cognitis, fides vero auctoritati innititur Dei revelantis, quæ constituit propterea motivum seu obje-

(1) Cf. Suarez disp. 4. sect. 5. n. 6 seq. et disp. 6. sect. 8. n. 14. necnon card. De Lugo in tract. *De virtute fidei divinæ* disp. 2. sect. 1. n. 104. Cujus verba hæc sunt: « Objiciunt, quia assensus fidei debet esse liber: quando autem objectum evidenter constat, non assentitur libere intellectus, sed ex necessitate: ergo non erit assensus fidei. Ad hoc facile respondetur ex dictis; actum fidei semper esse liberum, quia licet aliunde necessitetur intellectus ad assentiendum illi objecto, nunquam tamen necessitatur ad credendum illud ex motivo revelationis divinæ, quod sufficit ut actus fidei liber sit, non quidem in se, sed in causa, nempe in voluntate imperante, sive sit voluntas imperans solum assensum ad veracitatem, et revelationem, quo assensu stante necessitetur intellectus ad credendum objectum revelatum propter divinam auctoritatem, sive requiratur etiam voluntas alia imperans alium assensum præter assensum præmissum. »

ctum formale ipsius fidei. Cum igitur revelatio non solum complectatur ea quæ captum rationis nostræ superant, verum etiam veritates quæ naturalis ordinis sunt, adeoque absolute rationis nostræ aciem minime excedunt, consequens est posse ex diversis principiis idem objectum cognosci, seu quod idem est, posse fidem ac scientiam in eodem subjecto de eadem re simul amice consistere seu de uno eodemque objecto simul scientiam ac fidem haberi (Cf. quæ scribit Estius in cap. 11. epist. ad Hebr. in V. 1).

Sic possumus sola ratione duce cognoscere e. g. Deum existere, unum esse, pluribusque iisque infinitis attributis esse præditum, quæ necessario competere debent primo enti, causæ necessariæ, æternæ, independenti ac existenti necessitate naturæ suæ, seu enti quo nihil majus nihilque melius excogitari potest. At hæc ipsa ex divina novimus revelatione. Idem dic de animorum immortalitate ac libertate, de præmiis aut pœnis quæ pro meritorum diversitate nos manent in altera vita aliisque ejusmodi non paucis veritatibus quas et fide tenemus et ratione etiam cognoscimus ac demonstramus. Alioquin nisi hoc admittatur, sequeretur hominem, quo doctior evadit, eo magis de fide amittere, cum tamen ab experientia contrarium constet (1). Si quidem conspicimus viros doctissimos symbolum fidei profiteri, quamvis Deum et quidem unicum et omnipotentem esse, cœli terræque conditorem etiam demonstratione per principia rationis cognoscant. Melior præterea dicenda foret in adversariorum hypothesi rudiorum quam doctorum conditio; quod nempe nisi absurde affirmaverit.

Quapropter comperimus illos eodemque Ecclesiæ patres ac doctores, qui plures easque solidissimas dederunt de Dei existentia ejusque attributorum demonstrationes, ut veritates ceteras silentio prætereamus, inculcare fidei necessitatem in illas easdemque veritates a Deo revelatas. Etenim s. Cyrillus Hierosolym. in catech. IV. adstruit necessitatem credendi in Deum, ejusque attributa fide tenendi, e. g. potentiam, sapientiam, libertatem, etc. (2), quæ tamen per rationem cognosci queunt; sic etiam s. Augustinus, qui op. *de Civitate Dei* docet officium fidei et primum et maximum esse, ut in verum credatur Deum (lib. IV, cap. 20); et alii passim (3). Hinc eximius

(1) Huc refertur quod scribit Apostolus: « Accedentem ad Deum oportet credere quia est. » Si accedat quis philosophus ad Deum, quem scientia seu demonstratione cognoscit existere, numquid ut credat debet amittere aut rejicere scientiam?

(2) Num. 4. 5. et 6. edit. Touttey pag. 55. 54. et iterum catech. VI. quæ est *De uno Deo*.

(3) Uti Rufinus in *exposit. symboli* n. 4. s. Joan. Chrysost. alique quos refert Greg. de Valentia in op. citato. Hinc s. Th. 2. 2. q. 2. art. 4. O. docet necessarium esse homini accipere per modum fidei non solum ea, quæ sunt supra rationem, sed etiam ea, quæ per rationem cognosci possunt. Cujus doctrinæ tres afferunt rationes, quarum postrema est, « propter certitudinem, ratio enim humana in rebus divinis est multum deficiens. » Ut ergo esset indubitata et certa cognitio apud homines de Deo; oportuit quod divina eis per modum fidei traderentur quasi a Deo dicta, qui mentiri non potest. »

Suarez pluribus ostendit posse ab eodem de una eademque veritate haberi simul cognitionem etiam evidentem et fidem (*Disput. 3. tota sect. 9*); et ante ipsum s. Thomas docuit credenda esse quæ naturali ratione probari possunt (1).

Sive igitur diversa spectemus principia ex quibus eadem veritates dimanant, sive earundem naturam, sive denique sentiendi et agendi rationem quam Ecclesiæ patres et doctores tenuerunt, patet quod proposuimus, posse videlicet de uno eodemque objecto scientiam simul ac fidem haberi.

DIFFICULTATES. Obj. Scientia et fides in eodem subjecto de eadem veritate se invicem excludunt, imo implicat eas posse simul consistere. Nam 1. scientia exposcit cognitionem, eamque saltem in suis principiis intuitivam et evidentem; fides vero in sua notione negationem involvit cognitionis intuitivæ ac evidentiæ; cum autem aliquid ab eodem simul videri et non videri repugnet, repugnat igitur proposita thesis. 2. Adversatur præterea Scripturæ; fides enim ex Apostolo « est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium » (*Hebr. XI, 1*). Si non apparent quæ fide creduntur, nequeunt hoc ipso esse scita aut visa. 3. Huic auctoritati innixi Ecclesiæ patres constanter docent fidem de iis esse quæ non videntur. Inter ceteros s. Augustinus: « Quid est, inquit, fides, nisi credere quod non vides (*Tract. XL. in Joan. n. 9*)? » et clarius adhuc fidem ex eo commendat, quia « quod creditur non videtur » (*Tract. LXXIX, n. 1*); et iterum: « Quod intelligimus, scribit, debemus rationi; quod credimus, auctoritati » (*Lib. De utilit. credendi cap. 11, n. 25. superius cit.*). Sic etiam s. Gregorius M. ad ea Christi verba: « Quia vidisti me, Thoma, credidisti, cum fides sit de non apparentibus respondet: « Quia (Thomas) aliud vidit, aliud credidit: Hominem ergo vidit, et Deum confessus est » (*Hom. XXVI. in Evang. n. 8. opp. edit. Maur. tom. 1*); pro certo sumens non posse idem credi et videri. 4. Horum vestigiis insistentis angelicus doctor veluti principium firmum ubique statuit minime posse in eodem subjecto aliquid esse visum seu cognitum, et creditum: ex innumeris prope locis qui ex ipso afferri possent, iste sufficiat: « Manifestum est, quod imperfectio cognitionis est de ratione fidei; ponitur enim in ejus definitione: fides enim est substantia sperandarum, etc., et sic imperfectio cognitionis est de ratione fidei. Unde manifestum est, quod fides non potest esse perfecta cognitio, eodem numero manens » (1. 2. q. 67. ar. 3. O), aut etiam apertius: « omnis scientia, scribit, habetur per aliqua principia per se nota, et per consequens visa: et ideo oportet quæcumque sunt scita, aliquo modo esse visa. Non autem est possibile quod idem ab eodem sit visum et creditum. Potest tamen contingere, ut id quod est visum vel scitum ab uno, sit creditum ab alio » (2. 2. q. 1. ar. 5. O). Qui propterea docet, quod « Deum esse et alia hujusmodi

(1) Ut patet ex textu modo adducto, et præterea 1. p. q. 1, art. 6. et 7. et contr. *Gen. lib. I, cap. 4.*

quæ per rationem naturalem nota possunt esse de Deo, ut dicitur Rom. I, non sunt articuli fidei, sed præambula ad articulos » (1. p. q. 2. ar. 2. ad 1). Nec obstat ejusmodi veritates in symbolo contineri; siquidem respondet s. doctor semper sibi constans: « Ea quæ demonstratione probari possunt, inter credenda numerantur, non quia de iis simpliciter sit fides apud omnes, sed quia præexiguntur ad ea, quæ sunt fidei, et oportet ea saltem per fidem præsupponi ab his, qui eorum demonstrationem non habent (1). » Ergo.

Resp. N. A. Ad 1. prob. D. min. Repugnat idem videri et non videri ab eodem subjecto per eundem actum, Tr. per diversos actus. N. Repugnare utique videtur eodem actu quempiam simul videre et credere, seu videre et non videre; ast non est repugnantia seu contradictio quod quis diverso seu distincto actu, itemque per diversum medium aut principium cognoscat et credat. Sic implicat aliquem eodem simul actu pedibus et curru iter facere; si autem diverso aut distincto actu, non item. Jamvero cum alius sit actus, aliudque principium quo aliquis naturali facultate cognoscat seu intuetur, alius autem quo idem fide supernaturali aliquid credit ob divinam auctoritatem, patet minime repugnare sub diverso respectu distinctoque actu quempiam aliquid cognoscere et credere (2). Hoc vero magis in casu nostro pro substrata materia patet ex eo quod non agatur de visione seu cognitione intuitiva, sed de cognitione et visione abstractiva, qualis per scientiam obtinetur, quæque proinde capax est firmioris certitudinis aut saltem firmioris adhesionis intellectus imperatæ a voluntate ob Dei auctoritatem, quam habeat adhesio illa qua intellectus et voluntas in objecto conqueant per solam cognitionem quæ acquiritur per scientiam (Cf. *Auct. cit. loc. cit. et De Lugo sect. 2*). Deinde permisceri nequit scientia cum scientiæ principii: principia siquidem utpote per se nota, ac immediatam evidentiā præ se ferentia movent necessario intellectum ad assentiendum absque ullo voluntatis influxu, non item vero conclusiones, quæ ex iisdem principiis longa saltem deductione trahuntur; in quibus nempe cum talis evidentiā, plerumque saltem, haud affulgeat, intellectus non adeo invincibiliter cogitur; unde relinquatur voluntati ejusmodi vis, ut illum ex rationum pondere determinare queat ad assensum (Cf. *Suarez disp. III, sect. 9*).

Ad 2. D. fides est sperandarum, etc. prout subsunt fidei, C. prout scientia cognoscuntur N. Responsio patet ex dictis; nam si distincto actu ac medio aliquid possit credi et cognosci, sequitur actum cognitionis non adversari actui fidei. Huc accedit scientiam

(1) 2. 2. q. 1, art. 5. ad 5. Alia plura ejusdem s. doctoris testimonia cf. apud P. Rozaven op. cit. edit. prima p. 110. et 150.

(2) Cf. De Lugo op. cit. disp. 2, sect. 5. n. 103 seqq. Item sect. 2. n. 68. Cf. etiam Vasquez in 3. p. 5. Th. disp. 55, cap. 1, n. 5. et disp. 62, cap. 4, n. 53. Suarez 1. 4. n. 119.

haud nobis præbere *apparentiam* seu cognitionem rerum divinarum prout in se sunt, sed solum, ut diximus, abstractivam, quæ proinde illam relinquit obscuritatem quam fides supponit (1).

Ad 3. Eadem esto distinctio; quandoquidem eodem sensu loquuntur patres; sane in objectis testimoniis ss. Augustinus et Gregorius M. exponunt naturam fidei, quæ in suo conceptu postulat, ut assentiatur auctoritati, secus ac scientiæ notio exposcat.

Ad effectum autem s. Gregorii M. speciatim adnoto, ipsum rationem eorum habuisse, quæ sub sensus cadebant apostoli Thomæ, in quibus certo non habetur fides, non autem voluisse excludere fidem illius circa substantiam, quæ latebat sub apparentiis, cum citra dubium sit, tum apostolum Thomam, tum apostolos reliquos non minus credidisse in veram Christi humanitatem, cum et hujus veritas fidei articulus sit.

Ad 4. D. Statuit s. Thomas non posse in eodem subjecto aliquid esse simul visum et creditum in sensu exposito, C. alio sensu N. Nec aliud evincunt allegati textus, alique magno numero qui facile adduci possent. Hi enim probant duntaxat tenuisse angelicum doctorem, minime posse sub eodem respectu haberi scientiam, aut si lubet, cognitionem evidentem simul et fidem, quæ illam excludit. Ceterum s. Thomam haud existimasse fidem et scientiam de eadem veritate in eodem subjecto absolute repugnare, constat ex ejus doctrina, qua tenet habitum fidei habitum scientiæ non excludere, seu scientiam et fidem de eadem re simul consistere posse (2); tum etiam ex eo quod pro certo adstruat sive angelos sive primum hominem ante peccatum simul habuisse abstractivam Dei cognitionem longe ea perfectiorem quam nos per scientiam comparare possimus, una cum fide (3). Removet proinde solum a fide cognitio-

nem intuitivam ipsius Dei quam in patria, uti speramus, consequemur (1). Igitur nisi velimus angelicum doctorem secum ipsum committere, in eadem et ipsum sententia fuisse fateamur necesse est (2).

ARTICULUS II. De nexu ac mutua relatione fidem inter ac rationem.

Satis pro re nostra naturam et constitutivam fidei in se spectata enucleare satagemus: nunc quomodo fides ipsa in actu credendi ejusque objectis ad rationem se habeat, investigandum. Plures in hoc errore profligati sunt. Nam præterquam quod increduli omnes philosophorum sibi nomen adsciscunt, quavis ætate, ac recentiore etiam nostra proclamare haud destiterint, admissa fide, actum et conclamatum de ratione hominis esse, haud parum est disputatum utrum fides aliquid credendum quod nativis rationis ipsius principiis adversans sit proponere queat, aut revera proponat. Jam supra commemoravimus haud paucos e protestantibus, Luthero duce, in ea stetit sententia, quod inter fidem et scientiam, theologiam et philosophiam bellum existere oporteat, ac aliquid utique dari *theologicæ* verum quod *philosophicæ* falsum sit et e contra (3); quinimo plures eo pervenerunt, ut illud Tertulliani *credo quia absurdum*, veluti fidei tesseram constituerint (4). Neque pro veritatis amore omittere volumus aliquot etiam ex theologis nostratibus arbitratos esse principia prima evidentia ac universalia rationis vim omnimodam probandi habere in rebus naturalibus; in rebus tamen fidei non item, utpote quæ cum rationis fines undequaque excedant, iis non sunt principiis rationalibus dimittenda (5). Nos igitur legitimam inter fidem et rationem concordiam tuentes, propositionibus insequentibus id præstare conabimur.

(1) Hinc referuntur quæ scribit Estius in cap. 11, v. 1. epist. ad Hebr. ubi exponens illud apostoli *argumentum non apparentium* hæc habet: « Hæc quippe fidei laus est, propter auctoritatem divinam assensum firmissimum præbere iis quæ non apparent; utcumque reclamet sensusoster carnalis. Quanquam contingit et ea quæ apparent, si testimonium habent divinum, a nobis credi: sed in iis credendis non elucet fidei virtus; quia *etiam* sine ejusmodi testimonio recipiuntur, velut sensu vel experientia, et humanis testimoniis, abunde cognita; ut Jesum crucifixum et mortuum esse; Davidem regnasse; Paulum gentibus prædicasse. Quo referenda sunt *etiam* ea quorum haberi potest scientia demonstrativa: ut unum esse Deum optimum maximum, et alia hujusmodi. Non ergo sentit Apostolus id omne quod creditur, esse *non apparentis*; sed fidem esse eam animi qualitatem, qua propter Dei verbum ac testimonium certissime recipimus *etiam* ea quæ non apparent, quæque sensus humanus credere refugit. Hæc enim sunt quæ *per se* sub objecto fidei continentur; cetera non item. » Cf. etiam De Lugo op. cit. disp. 2, sect. 2, n. 98, ubi fuse propositam difficultatem solvit.

(2) Apud Suarez disp. 3, sect. 9, n. 4. et patet præterea ex iis, quæ paulo ante ex s. doctore attulimus.

(3) 2. 2. q. 5. art. 1. O. Cujus hæc sunt: « Illa sola manifestatio excludit fidei rationem per quam creditur apprensus, vel visum id, de quo principaliter est fides. Principale autem objectum fidei est veritas prima, cujus visio beatos facit, et fidei succedit. Cum ergo Angelus ante confirmationem et homo ante peccatum non habuerit illam beatitudinem, qua Deus per essentiam videtur, manifestum est, quod non habuit sic manifestam cognitionem qua excluderetur ratio fidei. Unde quod non habuit fidem, hoc esse non potuit, nisi quia penitus ei erat ignotum id de quo est fides. »

(1) Ibid. in resp. ad 1. « Potest dici, inquit, quod contemplatio, quæ tollit rationem fidei, est contemplatio patriæ, qua supernaturalis veritas per essentiam videtur. Hanc autem contemplationem non habuit Angelus ante confirmationem, nec homo ante peccatum; sed eorum contemplatio erat altior quam nostra, per quam magis de propinquo accedentes ad Deum, plura manifeste cognoscere poterant de divinis effectibus et mysteriis quam nos possumus. »

(2) Cf. Salmeronem in cap. 11. epist. ad Hebr. diss. 20. ad 10. dub. opp. tom. XI, p. 764. et Greg. De Valentia disp. 1. De fide q. 1, puncto 4, § 2. opp. edit. Lugd. 1665. tom. III, pag. 68 seqq.

(3) Cf. num. 9. hujus partis. 5.

(4) Hoc etiam ab aliquibus Germaniæ protestantibus, qui dicuntur *orthodoxi*, quippe symbolicos libros suos contra ratiocinistas tuentur, veluti fidei professio tenetur.

(5) Mirum porro est Anton. Genovesi hanc anti-philosophicam doctrinam sectatum esse. Ipse enim 5. part. *Elem. metaph.* cap. 3, § 18. asserit cum universali quidem infinitaque ratione dictata omnia coherere; at pronuntiata humane rationis divinarum ad mysteriorum materiam non pertinere, porrigique tantummodo ad naturam rerum factarum: id porro etiam de *axiomatibus* dicit, unde concludit. « Naturam itaque Dei non attingunt: ergo inde nec pro nec contra argumentum duci potest. Itaque eos hoc in loco probo scholæ theologos, qui perspicacissime prorsus respondent hoc (scilicet: *quæ sunt eadem unum tertio sunt eadem inter se*) et similia alia axiomata in creatis rebus locum habere, non in divinis. » Hanc falsam doctrinam optime refellit alter egregius sane Italus philosophus Cæsar de Horatiis jam in Romano Archigymnasio professor in libro *De universali methodo philosophandi, officioque philosophi.* Romæ, 1778. cap. 20.

PROPOSITIO I. — *Fides neque extinguit naturale rectæ rationis lumen, neque ulli unquam potest adversari.*

Statuta thesis hoc facile argumento conficitur. Si fides nativum rationis lumen extingueret, eique adversaretur, hoc fieret vel quia ipsa cæcum omnino a ratione exigeret objectis credendis assensum, vel quia rationi quidquam credendum proponeret quod cum ejus principiis adversa fronte pugnaret. Atque neutrum consistit.

Primum porro evincit quidquid hactenus disceptavimus de necessitate præviæ illius cognitionis naturalis et quidem certæ circa *credibilitatem* divinæ revelationis ad actum fidei ope divinæ gratiæ supernaturalis eliciendum. Si namque fides ipsa, veluti *prærequisitum* exigit ut ratio intelligat aliquo modo quid credendum sit (1), ac ut præterea videat *quare credendum*; si talia evidentis credibilitatis motiva fides exhibet, quæ illam rationabili plane modo inducere valeant ad fidei objecta amplectenda, nonne rationis jura nedum non destruit, sed sarta tecta tuetur? Irrationabiliter ergo ageret ratio, si positus illis extrinsecis credendi motivis intellectum captivare in obsequium primæ veritatis revelantis, Dei, detrectaret (2).

Sed alterum etiam æque invicte probatur: revelatio enim, quæ fidei objectum est, ac naturalis ratio nonne Deum pariter habent auctorem? Nonne duo veluti radii ejusdem luminis indefectibilis sunt, duo veluti rivuli ab eodem inexhaustibili fonte manantes? Quinam igitur pugnant inter se poterunt esse? Quomodo veritas veritati unquam poterit contradicere? Aut Deus sibi ipsi contrarius esse ut contraria per diversa illa media nos doceat? Certum igitur est nulla divina dogmata adversari rationi posse: tali nempe rationi quæ recte et ex lege naturæ suæ procedat, non vero quæ utcumque quæque contra rationales suas leges temere peccet (3).

Præterea veritates a fide propositæ aut captivæ rationis accommodatæ sunt, aut illum prorsus exsuperant. Quoad primas nulla est oppositio pertimescenda: siquidem talia veritatis germina, licet fir-

(1) Jam rite Augustinus adnotavit, non omnia in mysteriis cadere sub fidem, sed quædam in iis nos satis noscere unde aliquam credentes de mysterio ipso notionem concipere possimus. « Credimus, ait s. doctor, Jesum Christum natum de Virgine, quæ Maria vocabatur. Quid sit autem Virgo, quid sit nasci, et quid sit nomen proprium non credimus, sed prorsus novimus. » De *Trinit.* l. VIII. c. 8. Idem dic-de ceteris mysteriis, unde falsum est quod oggerunt increduli, mysteria nil nisi vanum verborum sonum esse, omni conceptu destitutorum.

(2) Apposite hic ita rationem ipsam alloquentem inducit Duquet: « Ecoutez un maître qui n'est supérieur et n'est content que lui. C'est par mon ordre que vous me quittez, et c'est ma lumière qui vous conduit à une autre. Il est juste que je sache si c'est Dieu qui révèle ses volontés et ses mystères, parce que je ne dois croire que lui, et ne me fier qu'à sa vérité; mais quand je suis certain que c'est lui qui parle, je n'ai plus qu'à l'écouter et me taire. » Des *principes de la foi*, tom. I, cap. 1.

(3) Nonnisi ex prava philosophandi methodo oriri hanc oppositionem posse, ostendit solide Cæsar de Horatiis op. cit. jam cit., atque in eo totus est ut rectam methodum philosophandi commoneat, cunctisque philosophis suadeat. Plura porro ibidem ad religionis dogmata tuenda opportuna cooperies.

miora atque uberiora, ratio inde percipit a fide, quæ in suo, ut ita dicam, solo ratio ipsa aut jam detexerat, aut absolute detegere potuisset, quæque nunc illa per fidem etiam edocta poterit facilius nativo lumine suo evolvere, novisque ejusdem ordinis veritatibus locupletare. Quod si de veritatibus rationem excedentibus seu de mysteriis agatur, nunquam ratio intrinsecam in iis repugnantiam percipere valebit: hæc enim cognitio supponeret perfectam *subjecti* et *prædicati* ac *intrinseci* eorum nexus notitiam: quod quidem ipsa mysterii natura excludit. (1). Quid est enim mysterii propositio nisi notitia rei, quam dari nonnisi a dicente seu revelante cognoscere poteramus, et quæ quoad *existentiam* quidem constat, sed quoad *modum* existendi, et quoad omnes qualitates non declaratur, imo nec innotescere potest? Omnis igitur repugnantia erit tantum apparens, quam ratio recte instituta dispellet (2). Hoc jamdiu animadvertit s. Thomas (3). Hoc declaravit expresse synodus Lateran. V. illis verbis: « Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati fidei contrariam, omnino falsam esse definimus (4). » Hoc demum ipsum nos quoque in toto prælectionum nostrarum decursu, ubi de mysteriis fidei nostræ singillatim est actum, conficere adnisi sumus.

DIFFICULTATES I *Obj.* Nulla dari major oppositio potest quam finem inter ac rationem. Nam 1. Fides est cæcus assensus objectis in quibus nil ratio intelligit ac videt. Ratio autem nonnisi in evidentia quiescit, atque absolutum jus habet cuncta inquisitioni suæ subdendi ut de veritate aut errore novissimum proferrat judicium. 2. Hinc satis celebrari nequeunt, qui cogitationem philosophicam ab auctoritatis jugo eman-

(1) Egrege declarat hoc argumentum Cl. Gerdilii in op. *Introduzione allo studio della religione*, exemplis etiam ex mathematicis adductis. Cf. p. 155 seq. atque etiam si lubet Tract. nostrum *De vera religione* tom. I, cap. 1, prop. 5.

(2) Argumenta *physicæ* tantum aut *moraliter* certa ad fidei dogmata labefactanda nihil valere possent: quippe cum illa non absolutam, sed *hypotheticam* necessitatem habeant, divinam nequeunt naturam attingere. Metaphysica tantum principia quæ in principio *contradictionis* fundantur, ad divinam quoque naturam pertinere dubium non est, ac proinde oppositum illorum absolutum in Deo ipso impossibilitatem certissime evincerent: quod qui negent theologi, jam omnem certitudinem evertunt, ac tollunt possibilitatem ipsam humane rationi quidquam de Deo ejusque proprietatibus statuendi. Ast nullum est mysterium quod principio ejusmodi metaphysico adversari ostendi possit: nulla difficultas in hoc quæ solubilis non sit; nec omnes incredulorum conatus aliud effecerunt, nisi distortum ac sophisticum suum ratiocinandi modum pateacere.

(3) Lib. I. *contr. gent.* toto cap. 7. ubi hoc copiose evolvit. Satis hic nobis sit ea adducere quæ habet n. 1. « Ea enim, inquit, quæ naturaliter sunt insita: verissima esse constat, in tantum ut nec ea esse falsa sit possibile cogitare; nec id quod fide tenetur, cum tam evidenter divinitus confirmatum sit, fas est credere esse falsum. Quia igitur solum falsum vero contrarium est, impossibile est illis principiis quæ ratio naturaliter cognoscit prædictam veritatem fidei contrariam esse. »

(4) In *Collect. conc.* Veneta Coleti tom. XIX, col. 812. Eritum porro est hoc decretum adversus philosophos illos qui autumabant posse aliquid verum esse in theologia, quod falsum sit in philosophia. Tantum autem abest ut synodus illa quidquam a *recto* rationis usu adversum fidei pertimesceret, ut Leo X. tunc pontifex philosophos atatis illius excitari, atque hortatus sit ad demonstrationes pro animarum immortalitate ex naturali ratione conficiendas, et contraria argumenta dissolvenda.

cipare conati sunt: quo factum est ut cuique jam integrum sit de magnis illis problematibus, quæ Deum, hominem ac naturam respiciunt, libere disceptandi. 3. Id vero quin ullam impietatem redoleat, Deum ipsum rationis auctorem extollit, quippe ea sola obedientia rationabilis est, qua ratio legibus certisque principiis suis unice obtemperat (1). Ergo.

Resp. N. A. ad 1. D. Fides est cæcus assensus quo ad *intrinsicum* in mysteriis subjecti ac prædicati *nezum*, C. quoad motiva *extrinseca* firmum assensum præbendi N. Ea est humanæ rationis natura, ut nil sine firmo ac rationabili motivo pro vero et certo habere queat, ac tale motivum quærere in ipsius jure positum est. Sed cum objecta cognitionis sint diversæ naturæ, ac a diversis fontibus promanent, *motiva* illa assensus firmi ac rationabilis *intrinsicæ* aut *extrinsecæ* esse possunt. Num omnia quæ ratio ut vera admittit, ac admittere debet, ex puris idearum relationibus, aut ex contemplatione naturæ procedunt? Num poterit ipsam veritatem historicam repudiare, licet motivis tantum extrinsecis innitatur? Quinimo nonne ex canone recepto newtoniano experimentis constantibus ac certis credendum est, etiam si ratio non pateat? Et quot physica pro indubitatis habet, licet ea partim cognita, partim incognita sint? Fides igitur hoc non denegat rationi jus ut in illa fundamenta revelationis inquirit, quæ firmissima credendi motiva suppeditant: *testimonia* enim ejus *credibilia facta sunt nimis*, et ipsa *vincit cum judicabitur*. Ast ipsam velle mysteriorum naturam ratione metiri, hoc esset in Deum superbe insurgere, perinde ac si ille in infinita natura ac scientia sua non haberet, quod rationem humanam latere posset ac deberet.

Ad 2. Qui conati sunt emancipare cogitationem philosophicam a jugo auctoritatis D. philosophicæ, Tr. divinæ N. Nil nostra refert quidquid ad varia philosophorum dogmaticorum placita spectat: sua sint rectæ rationi integra in hoc jura. Ast cogitationem philosophicam ab auctoritate divina revelante, ac veritatem revelationis suæ tot argumentis indubiis testante emancipare, non laudi, sed magno rationis ipsius philosophantis probro ac detrimento est. Qui enim ita procedit *rationabile officium*, quo in divinum auctorem suum obstringitur, pessumdat; veritati affulgenti se subtrahit; sublimissimam illam cognitionum partem, quæ

(1) Hæc quidem atque ejusmodi plura profert cum schola neo-eclectica D. Bouillier philosophia professor Lugdunens. in *Discours d'ouverture à la faculté des lettres de Lyon*. Lyon 1840. a pag. 3. ad 10. Ceterum hæc non sunt nisi leve specimen rationalismi philosophici qui nunc plures occupat scholas in Galliis, ac magis in dies progreditur, ut patet ex documentis pastoralibus episcoporum Galliarum. Eminent inter hæc quod dedit archiepiscopus Tolosanus D. d'Astros adversus Gatien Arnould profess. in academia Tolosana, cujus non pauca excerpta exhibet. In quo illud notamus, quod disserens hic professor de religione christiana cujus progressus ad perfectibilitatem adstruit, concludit: « Elle exclut la foi, pour faire place à la raison... Dans l'avenir il y aura triomphe éclatant et développement complet des principes du christianisme, » etc. Vid. *L'Union catholique* 5. Fév. 1842. Hæc schola christianismum post Hegel philosophicum facit, quæritque Christum historicum in idea mentis. Verum de his partim disserimus, partim paulo infra uberius disseremus.

rationem ipsam supra se extollunt, recondita humanitatis mysteria patefaciunt, veram hominis destinationem aperiunt, physicum, intellectualem ac moralem ordinem mirò inter se nexu copulatum ostendunt, a se stultissime rejicit; et in ipsis illis veritatibus, quas ratio per se cognoscere posset, sed quæ firmiter et uberius a revelatione traditæ sunt iterum fluctuat atque cæcutit. Id porro lacrymabili sane, sed luculento exemplo recens neoterica pseudophilosophia ostendit historia (1).

Ad 5. Neg. in sensu adversariorum. Utiq; ea sola est obedientia rationabilis, qua ratio legibus certisque principiis suis obtemperat: sed num leges, certaque rationis principia exposcunt, ut ea sola pro veris habeat ratio quæ *intrinsicæ* videt ac intelligit, aut externis sensibus suis usurpat? Num lex rationis certissima non est, ut etiam illud admittat, cujus existentia validissimis argumentis licet *extrinsecis* probata sit? Quid magis igitur rationi conforme, quam divinæ auctoritati manifeste docenti totam se tradere, atque in ea veluti in amantissimæ matris sinu tuto conquirere?

II. Obj. Posito principio quod fides rationi adversari nec possit nec debeat 1, jam destruitur vera in mysteriis *supernaturalismi* ratio (2). Nam sequitur inde 2. rationem debere *singula fidei dogmata* ad suum tribunal accessere, ut judicet per acrem demonstrationem num illa in propriis fidei fontibus, verbo nempe Dei scripto et tradito contineantur; secus, pro iis saltem qui hujus inquisitionis iucapaces sunt, actus fidei non esset prudens, et in rationem peccaretur (3); 3. etiam postquam demonstratum sit aliquod dogma esse certo

(1) Merito hic commemorandum est egregium opus cl. D. Severini Fabriani « *La religione cristiana dimostrata per la natura de' suoi misteri* » Modena, 1828-1837 in quatuor partes divisum, in quibus hæc invicem ostendenda suscipiuntur: « Nella prima, che tutti i sistemi di religione o d' incredulità inventati dagli uomini contengono misteri, i quali con le loro assurdità offendono l' umana ragione. Nella seconda che tutti i sistemi di religione e d' incredulità inventati dagli uomini contengono misteri i quali colle loro conseguenze corrompono la morale. Nella terza, che sola la religione cristiana contiene misteri, i quali invece di offendere, sublimano l' umana ragione. Nella quarta, che sola la religione cristiana contiene misteri, i quali invece di corrompere, perfezionano la morale » vid. *Introduz.* p. 6 et seqq.

(2) Hanc et sequentes objectiones libuit afferre, quia non desunt præsertim in Germania sive catholici sive protestantes qui ad alterum extremum rationalismo oppositum deflectunt, et rationis *nililismum* inducunt, occasionem etiam ad id ex damnatione Hermesii doctrinæ, ut alias adnotavimus, arripientes. Nos vero veritatis ac religionis bonum unice sectantes, quæ vere hic in Hermesio reprehendenda sunt, patefacimus, ut extrema devitentur, ac media illa via qua tuto incedi potest, elucescat.

(3) Hermesii sectatores mihi forte succensebunt quod hanc doctrinam præceptorum suo tribuam, cum ipse in dogmatica christiano-catholica part. 1, pag. 21. hæc habeat: « Si Jesus est legatus Dei... verum est *omne id* quod tanquam Dei legatus docuit... Nobis tunc opus non est amplius eam doctrinam *demonstrare*, minus vero eam comprehendere. Si ostensum semel est, Jesum eam docuisse, nos debemus illam idcirco uti veram amplecti eique credere. » Opponent etiam plura loca in quibus Hermesius *Ecclesiæ magisterium* veluti catholicæ fidei tesseram proclamavit. Optima hæc quidem; sed cum toto Hermesii systemate quoniam pacto coherent? 1. Etenim quid est quod Hermesius pro discretionem et admissione *singulorum* fidei articulorum, ut fides pia et rationabilis sit, *demonstrationem* accuratam pro *conditione* sine qua non exigat expresse? Cf. quæ ex eo superius attulimus ex Intr. phil. 2. Quare Hermesius in sua *methodologia*, præmissa *positivæ introductioni* in *Christi catholicam theologiam* canones hosce veluti indefinabiles

revelatum, rationem non posse nec debere illi assentiri, nisi prius exploratum habeat dogma illud principiis suis naturalibus minime in se repugnare (1); 4. hinc verum prorsus esset, rationem in negotio fidei *principem*, imo *unicam* normam esse oportere; quæ qui-

statuit? I. Nos debemus valedicere omnibus systematibus tum theologis, tum religionis, in quantum ea nondum veluti certe vera noverimus *theoretice*; id quod possumus exequi si vivam in animo persuasionem habuerimus, quod nullum, ne quidem, ex. gr., *catholicismum*, aut *christianismum* generatim, ideo verum sit, quia in eo nati sumus; et quod nos sanete et juste apud conscientiam nostram agamus, si nos ad illud (systema religionis) converterimus, quo ratio nostra nos docet, quia ista est *unica norma* quam auctor *nostrum* esse nobis a nativitate imperlitus est in hujus vitæ cursu, cum dietamine alte in corde nostro proclamante, eam sequendam esse ubicunque illa *demum* nos *diceret* possit. II. Nos debemus parati esse oraculum rationis sequi, *sive ullo respectu* ad modum quo illa se habeat cum doctrinis theologis aut *religiois hactenus retentis*... quia secus peccaremus in rationem nostram et proinde in illum qui eam nobis dedit, et id quidem in ea re ex qua forte salus nostra pendere deberet in tempore et eternitate; pag. 50. 51. Suntne tales canones catholicis theologis, aut theologis catholicæ alumnis præscribendi, quasi nempe ex rationali *demonstratione* insituenda pendentem facere deberent vel perseverantiam fidei in catholicismo, vel ejus reudationem? III. Quare Hermesius in sua *methodologia* præmissa ad 1. part. Dogmaticæ suæ præscribit 1. Quodvis dogma ut *problema* spectandum esse. 2. Quæritur circa illud quid habeant theologis fontes. 3. Circa sensum cuiusque loci insituuntur grammaticæ, criticæ, philosophicæ inquisitiones, etc. Hoc præstito circa locos omnes, debent simul conteri et videre num sese mutuo fuciant. « Ac tunc demum debet interrogari *ratio, quid ipsa post hoc omnia exigit ut admittatur tanquam doctrina* ista. Ita est doctrina *unica historice vera*. Si ratio non exigit *quidquam* admittere uti doctrinam Jesu historice veram, tunc doctrina *problematicæ* ab initio proposita... concidit per se, veluti ali- quid de quo revelatio nil decernit, extra theologiam specialem Christ. Catholicam... » Postea vero si *doctrina Jesu historice* certa sit, quæritur de ejus interna veritate... sed eatenus, quatenus aliis certis *cognitionibus rationis contradicticæ* necne. » Ibid. p. 155.

(1) Hanc etiam doctrinam insinuat Hermesius uti in nota præcedente; et hic duobus locis ex eo de promptis firmam. I. In III. parte *Dogni. Christ. cath.* p. 141. postquam ipse ex omnibus cognoscendis fontibus revelatis existentiam peccati originalis *complete demonstraverit* (sic ipse) ac juxta *positivam doctrinam* christianæ catholicæ theologis satis probaverit, nondum tamen eam *firmè statutam* esse declarat, quippe nescimus utrum *demonstrari possit* *ulla contradictio* hujus doctrinæ cum ratione... Hanc autem cognitionem eo magis *necessariam* esse ait, quod plures hanc contradictionem revera inveniunt. Hic ergo Hermesio ad prudentem fidem in peccati originalis dogma satis non est, quod constat illud revelatum esse ex Scriptura, ex traditione et ex magisterio Ecclesiæ, sed *necessarium* prorsus est demonstrare quod non *adversetur rationi*.

2. Alterum luculentius exemplum est in ipsa III. parte dogmaticæ, p. 254, ubi postquam Hermesius iuse ostenderit Jesum Christum Deum hominem esse, hæc habet: « Nunc ergo ex omnibus principiis cognitionis christianæ catholicæ fidei probatum est, in Christo Jesu naturam divinam inter et humanam revera intercedere unionem non moralem sed physicam, ex qua nature ambe in subjectum unum coalescunt, quod est Deus homo » (et pag. 255.) jam dixerat: « Conceptus iste Jesu Christi nobis datus est a s. Scriptura, a traditione et a fide expresse declarata ab universali Ecclesiæ. » Ergo nullum est dubium de rectitudine illius juxta *conformitatem cum revelatione*... sed de admissibilitate illius *secundum rationem* valde decertatum est in veteri Ecclesiæ... Itaque vitari nullo modo potest questio *utrum ratio re vera necessario cogatur* ad habendam *pro impossibili* unionem illam nature divinæ et humanæ in unico subjecto... Negatio peremptoria hujus questionis est *conditio fidei nostræ* in *Jesu Christum* ut Deum hominem, hactenus *ex revelatione probatum*; ac proinde hæc est *irremissibilis exigentia* ad fundandam fidem nostram, ac divinam redemptionem. » Patet ergo quod prius quam *ratio* huic exigentiæ satisfecerit, *fides fundata non sit* ex Hermesio; et si ratio revera illi exigentiæ satisfacere nequiret, nunquam fundaretur fides in Jesum Christum.

dem omnia præcipuum Hermesii systematis vitium constituunt.

Resp. ad 1. Si *supernaturalismi*, quem vocant, mysteriorum ratio consisteret in *absurditate*, C. Si in *incomprehensibilitate* tantum N. Aliud est mysteria *incomprehensibilia* esse, aliud *absurda* ac cum ratione manifeste pugnantia. Baylius utique duo hæc confundebat, sed temere omnino. Primum enim proprium ac essentialiter mysterio est, quippe rationis fines natura sua prætergreditur; alterum indignum fide *supernaturali*, indignum Deo *veritatis* fonte unde dimanat (1).

Ad 2. D. In sensu Hermesii, C. in sensu vere catholico et orthodoxo N. Distinguendum porro hæc in re inter illos qui fidem primo amplectuntur, et eos qui fidem jam susceperunt. Quoad primos certe exigit ratio, de ordinaria lege, ut aut per inquisitionem sedulam motivorum credibilitatis, aut per sufficientem eorum propositionem certa moraliter fiat de revelationis existentia, deque Ecclesiæ proponenti auctoritate. Sed ubi hoc assecuta sit, ac divina gratia afflatu revelationi ac proponenti Ecclesiæ fide assentiat, jam ex Ecclesiæ infallibilis auctoritate debet dogmata ab eadem nomine Dei revelantis proposita uti certissima fide divina suscipere, sine *ulla* de singulis *demonstratione*, quamvis e propriis theologis fontibus hausta. Secus enim non ob auctoritatem Dei revelantis et Ecclesiæ proponentis crederet, sed ob rationalem demonstrationem, qua se judicem constitueret, utrum quodvis dogma revelatum divinitus sit necne, quod esset fidem destruere ac in protestantium principium dilabi. Quoad illos vero qui fidem jam susceperunt eique adhererent, nil vetat quominus examen quod vocant *confirmativum* atque *inhæsitivum* instituunt, sive generatim de motivis credendi in revelationem et Ecclesiam, sive de fundamentis ejusque dogmatis in ipso verbo Dei revelato. Hoc quidem præcipue theologo munus est, sed non ab hoc examine debet aut potest fides cujusquam formaliter pendere: secus iterum in mere *rationalem* fidem recideremus. Hinc patet quam latam erroris viam straverit Hermesius, dum ad prudentem fidei assensum suam illam de singulis dogmatibus demonstrationem postulavit.

Ad 3. Iterum, D. Juxta Hermesium, C. juxta sinceram fidei naturam N. Eo ipso quod ratio certa sit Deum esse locutum, ac Ecclesiam divina auctoritate præditam esse ad verbum Dei proponendum, jam illa teneur verbum illud revelatum fide suscipere: nec alia rationalis inquisitio circa dogma ipsum re-

(1) Hinc rejicimus omnino illud *credo quia absurdum est*, quod certe, si est protestans, catholicum non est. En quid auctor germanicus Frahenstadt, in libro *Die Menschwerdung Gottes*, etc. seu de *incarnatione Dei juxta suam possibilitatem, realitatem et necessitatem*, Berolini, 1859, scribat: « Sed quid juvat iterum solutio (occurrentium difficultatum) si quidem ob *contradictionem insolubilem* contentam in conceptu incarnationis Dei, incomprehensibilis redditur ipsius possibilitas?.. Homini juxta conscientie leges cogitanti, quousque illa contradictio non solvatur, nil aliud reliquum est, nisi sibi ingente lateri dissidium inter fidem et scientiam, inter religionem et philosophiam, et consequenter a *credo ut intelligam* regressi ad *credo quia absurdum est*. »